

society for economic and economic purposes in 1907-1914 - TsDIAA in Lviv, f. 348 op. 1, unit save 255, ark. 1-87].

9. Petrick, P., 1927. Z diyal'nosti T-va «Prosvita» [From the activities of T-va "Prosvita"]. Kalender of the Society "Prosvita" for the year 1928, pp. 82-105.

10. Sokil's'ki visty [Sokolsky news], 1928, 2, p. 3.

11. Stuparik, B. M. 1998. Natsional'na shkola: vytyoky, stanovlennya [National School: Origins, Becoming]. Kyiv: IZMN.

Исследованием доказано, что украинские общественные, культурно-просветительные, экономические, спортивно-пожарные общества, прогрессивная интеллигенция Западной Украины (XIX – начала XX веков) своей деятельностью внесли значительный вклад в обеспечение жизнедеятельности населения края. Особую роль в деле защиты граждан, борьбы за образование, благосостояние, развитие спорта сыграли добровольные культурно-просветительные, кооперативные, спортивно-пожарные общества «Просвита», «Родная школа», «Народная Торговля», «Ревизионный Союз Украинских Кооперативов», «Сельский Хозяин», «Сокол», «Сокол-Отец».

Ключевые слова: общественные товарищества, жизнедеятельность, Западная Украина, общества «Просвита», «Родная школа», «Народная Торговля», «Сокол-Отец», спасатель, экстремальные условия.

The article deals with the historical and pedagogical aspect of the activity of voluntary cultural-educational, cooperative, sports and fire societies "Prosvita", "Native school", "People's Trade", "Revision Union of Ukrainian Cooperatives", "Village Owner", "Sokol", "Sokol-Father" in providing support to life, struggle for education, healthcare, sports and welfare of the population of Western Ukraine (XIX – early XX centuries). The activities of Ukrainian cooperative, economic, youth, cultural-educational and sport-fire societies, and other non-governmental organizations, in spite of great difficulties and obstacles, were an important stage in the process of national and cultural revival of the Ukrainian people. The work of members of Ukrainian civil society has gained significant development and has become an important factor in the economic, cultural and spiritual upsurge of the population. They brought up brave, patriotically hardened Ukrainian citizens. The novelty of the research is to prove that Ukrainian public, cultural, educational, economic, sports and fire societies, as a whole, progressive intellectuals of Western Ukraine at the end of the nineteenth and early twentieth centuries, by their activities, made a significant contribution to improving the livelihoods of the region's population. The practical significance of the activities of domestic scientists lies in the fact that they paid special attention to the formation of a new pedagogical experience, used the achievements of science in favor of the public, the safety of life of the Ukrainian population, which was not properly provided by the state. Implementation of pedagogical ideas and practical achievements of the past successfully continues in independent Ukraine: measures are implemented to raise the level of social consciousness, social protection of the person, and ensure its life.

Key words: social organizations, life safety, Western Ukraine, Prosvita, Native school, Folk Trade, Sokol-Father, rescuer, extreme conditions.

УДК 37.091.113 (091)(477)«198»

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-20-23

Бардашевська Юлія Іванівна,

кандидат історичних наук,

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький

ЗАВДАННЯ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ У ВПРОВАДЖЕННІ РЕФОРМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 80-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ

У статті визначено причини здійснення реформи загальноосвітньої та професійної школи і розглянуто процес реалізації її основних завдань керівниками освітніх закладів. Охарактеризовано вплив матеріально-технічного забезпечення на рівень здійснення реформи. Проаналізовано освітні завдання відповідно до нової структури школи та профтехучилищ. Розглянуто основні чинники, що вплинули на рівень засвоєння навчального матеріалу учнями та їх виховання. Розкрито вплив впровадження нового курсу «Основи інформатики і обчислювальної техніки» в навчальний процес шкіл та профтехучилищ на набуття учнями навичок користування комп'ютерною технікою. Досліджено значення трудового виховання та навчання учнів у подальшій професійній орієнтації та діяльності.

Ключові слова: реформа, загальноосвітня школа, середнє професійно-технічне училище, керівник освітнього закладу, якість освіти, трудове навчання і виховання, матеріально-технічне забезпечення.

Постановка проблеми. Важливе значення в суспільному прогресі кожної країни має освітня система. Адже від рівня освіти залежить якість трудових ресурсів, що мають істотний вплив на економіку країни. Однією з головних умов ефективності освітньої системи є вчасне її реагування на мінливі потреби суспільства. Сьогодні українська держава активно реформує власну освітню систему. Для здійснення ефективних перетворень в галузі освіти на сучасному етапі потрібно враховувати досвід минулих років. Важливе значення в ефективному здійсненні реформи має робота керівників структурних підрозділів освітянської сфери.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Окремі аспекти здійснення реформи загальноосвітньої та професійної школи у другій половині 80-х рр. XX століття є предметом вивчення значної кількості науковців. Найбільшої уваги серед них заслуговують праці таких науковців – Л. Березівської, В. Примакової, Н. Клочко, О. Жабенка, Н. Шліхти, О. Федорчук, Л. Панасюк.

Мета статті: дослідити значення керівника закладу освіти в реалізації завдань освітньої реформи у другій половині 80-х рр. XX ст.

Результати дослідження. У досліджуваний період перед керівниками навчальних закладів постало завдання реалізувати основні положення реформи загальноосвітньої та професійної школи (далі реформи). Дана реформа передбачала удосконалення структури загальноосвітньої та професійної школи, покращення матеріально-технічної бази навчальних закладів, підвищення якості освіти і виховання, прищеплення учням навичок користування комп'ютерами, покращення трудового виховання, навчання та професійної орієнтації, посилення політехнічної направленості освіти.

Відповідно до завдань реформи середня загальноосвітня школа ставала одинадцятирічною, навчання дітей розпочиналося із 6-річного віку. Структура загальної середньої освіти була наступною: 1-4 класи – початкова школа, 5-9 класи – неповна середня школа, 10-11 класи – середня школа [3]. Перехід дітей на навчання із 6-річного віку передбачалося здійснювати поетапно, розпочинаючи з 1986 р. в міру створення додаткових учнівських місць, підготовки педагогічних кадрів та із урахуванням побажань батьків.

У початковій школі тривалість навчання збільшувалося на 1 рік, що було зумовлено більш змістовним навчанням дітей читанню, письму та рахунку, елементарним трудовим навичкам з одночасним зменшенням навантаження на учнів. У неповній середній школі передбачалося, як і у попередні роки, вивчення основ наук протягом п'ятирічного терміну. Поряд із цим важливе значення надавали трудовій підготовці учнів. Повну середню освіту можна було отримати в 10-11 класі загальноосвітньої школи, професійно-технічному училищі, середньому спеціальному навчальному закладі.

Реконструкція надавала можливість учням 8-11 класів поглиблено вивчити за їхнім вибором окремі предмети фізико-математичного, хімічно-біологічного і суспільно-гуманітарних циклів на основі введення факультативних занять.

Професійно-технічні навчальні заклади реорганізовувалися в єдиний тип навчального закладу – «Середнє професійно-технічне училище», з відповідними відділеннями по професіям, формам і термінам навчання, в залежності від рівня освіти вступників. Випускники 9 класів навчалися в середніх професійно-технічних училищах (далі СПТУ, профтехучилище), як правило, три роки, випускники 11 класів – терміном до одного року. СПТУ, в основному, створювалися на базі виробничих об'єднань, підприємств, будівництв і організацій, а в сільській місцевості – районних агропромислових об'єднань, радгоспів, колгоспів, міжгосподарських підприємств. Взаємовідношення базових підприємств і профтехучилищ регламентувалися положенням, затвердженим Радой Міністрів СРСР.

У рамках реалізації завдань реформи постійно здійснювалося будівництво нових шкіл: у 1985 р. в УРСР було збудовано 260 шкіл на 167 тис. учнівських місць, зокрема у Кіровоградській обл. – 10 шкіл, в Одеській обл. – на 6 052 учнівські місця. Загалом, в Кіровоградській обл. протягом 1984-1989 рр. було введено в дію 51 школу на 25,6 тис. учнівських місць, в Одеській обл. протягом 1986-1989 рр. – 41 школу на 40,5 тис. учнівських місць [5, арк. 7; 6, арк. 44, 57; 7, арк. 42, 55]. Але при збільшенні кількості шкіл за рахунок будівництва нових керівникам даних освітніх установ вирішити проблему із забезпеченням учнів достатньою кількістю місць було досить складно. Зокрема, у Чернівецькій обл. до початку 1986/1987 н. р. необхідно було додатково створити 1 640 кімнат для навчання, сну та ігрової діяльності. У 1985 р. таких кімнат нараховувалося лише 30 [6, арк. 109]. Тому, як правило, дане питання адміністрацією школи вирішувалося за рахунок переведення значної кількості учнів на другу чи, навіть, третю зміну навчання та наповнюваністю класів. У м. Чугуїв Харківської обл. на початок 1986/1987 н. р. наповнюваність класів перебільшувала установлені норми в 1,5-2 рази [8, арк. 47]. Загалом в УРСР у 1986/1987 н. р. 16,9 % шкіл проводили навчання у дві-три зміни, у 1987/1988 н. р. – 18,3 %, у 1988/1989 н. р. – 18 %, у 1989/1990 н. р. – 18,6 %, у 1990/1991 н. р. – 19,0 % [4, с. 182]. Також через брак площі у директорів шкіл не було можливості створити достатньої кількості предметних кабінетів, у яких би школярі краще засвоювали отримані знання. Зокрема, у 1990/1991 н. р. 6,3 % неповних середніх закладів освіти не були забезпечені навчальними кабінетами фізики, 25,6 % – хімії, 30 % – біології, 80,3 % – основ інформатики та обчислювальної техніки [4, с. 181]. Крім того, значна частина шкіл в УРСР були розміщені у пристосованих та старих приміщеннях. А саме, у 1989 р. їх нараховувалося третина від загальної кількості, кожна друга – не мала водопроводу, більше третини – центрального опалення, капітального ремонту потребувало кожне п'яте приміщення школи та профтехучилища [1, с. 101]. На початок 1988/1989 н. р. від 40 до 50 % шкіл у Полтавській, Тернопільській, Ворошиловградській, Закарпатській, Запорізькій та Івано-Франківській обл. були розташовані в пристосованих приміщеннях. У Тернопільській обл. дефіцит учнівських місць становив біля 10 тис. Перевантаженість класних кімнат призводила до розстановки меблів без урахування гігієнічних рекомендацій, що, у свою чергу, негативно впливало на здоров'я дітей. На початок 1988/1989 н. р. серед школярів УРСР

нараховувалося 380 тис. дітей з зниженою гостротою зору та 69 тис. зі сколіозом [10, арк. 116].

Директорам шкіл досить складно було організувати на достатньому рівні фізичне виховання для своїх учнів. На початок 1988/1989 н. р. у 40 % шкіл були відсутні не тільки спортивні зали, але і фізкультурні майданчики. У той же час кількість школярів серед 1-8 класів, що відставали у фізичному розвитку, становила 49 тис. [10, арк. 117]. Окремим аспектом у діяльності шкіл досліджуваного періоду була організація харчування. Із одного боку за сприянням держави постійно розширювалася мережа шкільних їдалень, з іншого, – питання достатньої кількості посадочних місць не вирішувалося. В УРСР до початку 1988/1989 н. р. було збудовано 156 їдалень, при цьому дефіцит посадочних місць становив близько 50 %. Також шкільні їдальні незадовільно були забезпечені холодильним, технологічним обладнанням та миючими засобами, що у свою чергу впливало на якість харчування та загострювало епідеміологічну ситуацію. На низькому рівні було вирішене питання вітамінізації їжі та організації щадного харчування для учнів з хронічними захворюваннями шлунково-кишкового тракту. У той же час в УРСР у досліджуваній період на диспансерному обліку знаходилися 32 учні зі 100 [10, арк. 117].

Варто зауважити, що при відсутності міцної матеріально-технічної бази шкіл кошти, що направлялися на її покращення, використовувалися в неповній мірі [2, с. 100]. У Харківській обл. і протягом 1986-1987 рр. не були освоєні 8 млн. крб., що склало 27 % капітальних вкладень від загального об'єму виділених на розвиток освіти. У межах республіки цей показник досяг 60 млн. крб. [1, с. 102].

Покращення матеріально-технічної бази профтехучилищ також здійснювалося за аналогічним принципом: постійно відбувалося будівництво нових закладів, при низькому освоєнні виділених коштів на вказані потреби та недостатній матеріально-технічній базі наявних освітніх установ. Зокрема, в УРСР за 9 місяців 1986 р. на будівництво СПТУ було використано 60,5 млн. крб. із 72,9 млн. крб. запланованих, план роботи з будівництва комплексу СПТУ № 26 у м. Харків був виконаний тільки на 46 %, СПТУ у м. Черкаси – на 55 %, СПТУ Дніпродзержинського коксохімічного заводу – на 57 % [8, арк. 52]. Загалом, станом на початок 1987/1988 н. р. в УРСР за роки реформи було збудовано 104 профтехучилища [9, арк. 124].

Окремим завданням для керівників закладів освіти у межах реалізації реформи було підвищення якості освіти та виховання школярів через удосконалення форм і методів навчально-виховного процесу. Але, як показали результати обстеження, у роботі вчителів переважали пасивні та застарілі освітні інструменти. Як результат, рівень засвоєння знань школярами був недостатнім. Зокрема, у м. Олександрія Кіровоградської обл. у школах №№ 1 і 6 переважна оцінка з навчальних предметів була трійка за п'ятибальною шкалою, у Чернівецькій обл. під час перевірки окремих шкіл із завданнями контрольних робіт і усного опитування справилися 84 % учнів, у Запорізькій обл. частина учнів зовсім не могла засвоїти навчальний матеріал [6, арк. 40, 45, 110].

Результатом малоефективної виховної роботи було збільшення кількості правопорушень і злочинів серед учнів. У Кіровоградській обл. у 1986 р. порівняно із 1985 р. вони зросли на 28 %, а у 1989 р. порівняно з 1988 р. – на 38 %. Особливо значна кількість негативних вчинків учнями допускалась у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кримській та Харківській обл. [5, арк. 4; 6, арк. 45; 7, арк. 43].

Однією із причин недостатнього рівня навчально-виховної роботи в школах була висока плинність педагогічних кадрів. У Дніпропетровській обл. за 1985/1986 н. р. вибуло 32,4 % вчителів, 72,3 % – організаторів позакласної і позашкільної роботи, 52,1 % – директорів шкіл, 45,9 % – заступників, у Хмельницькій обл. у 1985 р. зі шкіл вибуло 673 педагогічних працівників [6, арк. 5, 80]. Плинність освітян у школах була зумовлена цілою низкою об'єктивних причин, одна з яких незадовільне забезпечення житлово-побутовими умовами. Зокрема, станом на початок 1986 р. в УРСР в орендованих квартирах проживало 20 635 вчителів і

вихователів, у тому числі 11 849 осіб в сільській місцевості, 8 786 – у містах. Особливо вирішення даного питання було актуальним у Донецькій, Житомирській, Одеській і Полтавській обл. [5, арк. 146]. Але, варто зауважити, кожного року держава освітянам виділяла помешкання. Протягом 1984-1985 рр. педагогічним працівникам було виділено 13 290 квартир [5, арк. 146].

У межах здійснення реформи вагомим значення керівники шкіл надавали навчанню учнів навичкам комп'ютерної грамотності й забезпечення їх знаннями про широке застосування даної техніки в народногосподарському комплексі. Із цією метою з 1 вересня 1985 р. в усіх середніх загальноосвітніх школах республіки було введено вивчення нового предмету «Основи інформатики і обчислювальної техніки». Для викладання даного предмету було здійснено перепідготовку понад 9 тис. вчителів та розпочато їх підготовку на фізико-математичних факультетах педагогічних інститутів. [5, арк. 2]. Вагомою перешкодою у ефективному вивченні нового курсу учнями був низький рівень комп'ютеризації шкіл та профтехучилищ. Зокрема, на 1 вересня 1985 р. у навчальних закладах УРСР вказаного типу було створено лише 34 кабінети інформатики та обчислювальної техніки, на 1 вересня 1987 р. – 412 таких кабінетів та більш ніж 2,3 тис. кабінетів, обладнаних програмованими мікрокалькуляторами. Зрозуміло, що така кількість кабінетів для шкіл та профтехучилищ УРСР була недостатньою. Також додатковою перешкодою у вивченні вказаного курсу була відсутність потрібної кількості методичної літератури. Зокрема, школи восьми районів Чернівецької обл. у 1985/1986 н. р. зовсім не були забезпечені такими посібниками [6, арк. 111; 7, арк. 84; 9, арк. 125].

Вагомим значення у реформуванні загальноосвітньої та професійної школи надавали трудовому вихованню, навчанню та професійній орієнтації. Радянська держава в учнях розглядала, перш за все, майбутніх робітників великого народногосподарського комплексу, тому трудове виховання в навчальному процесі завжди було актуальним. У загальноосвітніх школах навчальними програмами на суспільно-корисну, продуктивну працю школярів у

II-IV класах була передбачена 1 година на тиждень, у V-VII класах – 2 години, у VIII-IX класах – 3 години, у X-XI класах – 4 години. Крім того, того додатково вводилася трудова практика учнів: у V-VII класах – 10 днів, у VIII-IX класах – 16 днів, в X класі – 20 днів [2].

За кожною школою було закріплене базове підприємство, яке зобов'язувалося створювати школярам умови для оволодіння навичками обраної професії. Дані підприємства на правах своїх структурних підрозділів створювали шкільні і міжшкільні майстерні, навчально-виробничі комбінати, навчальні цехи та дільниці, окремі учнівські робочі місця. В УРСР на кінець 1985 р. для продуктивної праці школярів було обладнано 308,2 тис. робочих місць, проводилася їх атестація на базі 513 міжшкільних комбінатів, 141 міжшкільної майстерні, 2078 цехів і дільниць [5, арк. 4]. Але, досить часто, базові підприємства шкіл не завжди відповідально ставилися до трудової підготовки учнів. У м. Кіровоград на заводі радіовиробів була створена ділянка на 30 робітничих місць, але із-за відсутності належних санітарно-гігієнічних умов учні були не в змозі приступити до роботи [6, арк. 46]. Поширеною тенденцією було визначення профілів трудового навчання учнів без врахування потреб у народному господарстві. Зокрема, в УРСР дефіцитними були будівельні професії, у той же час в організаціях будівельних міністерств республіки було створено лише 4 тис. робітничих місць, що складало 2,5 % від загальної кількості [5, арк. 113]. Загалом рівень трудової підготовки учнів та профорієнтаційної роботи був недостатнім. Зокрема, у 1985 р. лише 19 % випускників шкіл продовжили навчатися або працювати у відповідності з вибраними профілем трудової підготовки [5, арк. 113].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У досліджуваній період здійснення освітньої реформи було викликане потребами часу. Основний її зміст був направлений на підвищення якості знань учнів та посилення її політехнізацію. Керівникам освітніх установ було досить важко реалізувати основні положення реформи, тому що вона проходила в умовах недостатнього матеріально-технічного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Куценко В. И. Сфера услуг: новые подходы / Вера Ивановна Куценко. – К.: Политиздат Украины, 1989. – 176 с.
2. Постанова Президії Верховної Ради Української РСР «Про роботу міністерства освіти УРСР по виконанню постанови Верховної Ради Української РСР «Про план реалізації Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи в Українській РСР» // Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. – 1986. – № 6 – 9. – С. 99 – 101.
3. Про основні напрямки реформи загальноосвітньої і професійної школи [Електронний ресурс] / Верховна Рада СРСР, Постанова від 12.04.1984 № 13-XI. – Режим доступу: <http://www.bestpravo.ru/sss/gn-zakony/c5w.htm>
4. Народне господарство Української РСР у 1990 році: Стат. щорічник / Міністерство статистики УРСР. К.: Техніка, 1991. – 496 с.
5. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 166, оп.15, спр. 9289, 158 арк.
6. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 166, оп.15, спр. 9291, 151 арк.
7. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 166, оп.17, спр. 89, 92 арк.
8. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 32, спр. 2321, 86 арк.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 32, спр. 2365, 204 арк.
10. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 32, спр. 2447, 161 арк.

References

1. Kutsenko, V. Y. 1989. *Sfera usluh: novye podkhody* [Service industry: new approaches]. Kyiv: Politizdat of Ukraine.
2. Postanova Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR «Pro robotu ministerstva osvity URSR po vykonanniu postanovy Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR «Pro plan realizatsii Osnovnykh napriamiv reformy zahalnoosvitnoi i profesiinoi shkoly v Ukrainiskii RSR» [Resolution of the Presidium of the Supreme Soviet of the RSFSR "On the work of the Ministry of Education of the USSR on the implementation of the decree of the Supreme Soviet of the RSFSR" On the Plan of Implementation of the Basic Directions for the Reform of the Secondary and Professional School in the Ukrainian SSR"], 1986. *Information from the Supreme Council of the Ukrainian Soviet Socialist Republic*, 6 – 9, pp. 99 – 101.
3. Pro osnovni napriamky reformy zahalnoosvitnoi i profesiinoi shkoly [About the main directions of the reform of the general education and vocational school] [online]. Supreme Soviet of the USSR, Resolution No. 13-XI of 04.04.1984. Available at: <http://www.bestpravo.ru/sss/gn-zakony/c5w.htm>.
4. Ministry of Statistics of the USSR, 1991. *Narodne hospodarstvo Ukrainiskoi RSR u 1990 rotsi* [National Economy of the Ukrainian SSR in 1990]. Kyiv: Engineering.
5. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy, f. 166, op.15, spr. 9289, 158 ark. [Central State Archive of the Supreme Power and Administration of Ukraine, f. 166, op. 15, sp. 9289, 158 arcs.].
6. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy, f. 166, op.15, spr. 9291, 151 ark. [Central state archives of the supreme bodies of power and management of Ukraine, f. 166, op. 15, sp. 9291, 151 arcs.].
7. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy, f. 166, op.17, spr. 89, 92 ark. [Central State Archive of

the Supreme Power and Administration of Ukraine, f. 166, op. 17, sp., 82,92 arcs.].

8. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy Ukrainy, f. 1, op. 32, spr. 2321, 86 ark. [Central State Archive of Public Associations of Ukraine of Ukraine, f. 1, op. 32, sp. 2321, 86 arcs.].

9. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy Ukrainy, f. 1, op. 32, spr. 2365, 204 ark. [Central State Archive of Public Associations of Ukraine of Ukraine, f. 1, op. 32, sp. 2365, 204 arcs.].

10. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy Ukrainy, f. 1, op. 32, spr. 2447, 161 ark. [Central State Archive of Public Associations of Ukraine of Ukraine, f. 1, op. 32, sp. 2447, 161 arcs.].

В статье определены причины осуществления реформы общеобразовательной и профессиональной школы и рассмотрен процесс реализации ее основных задач руководителями образовательных учреждений. Охарактеризованы влияние материально-технического обеспечения на уровень осуществления реформы. Проанализированы образовательные задачи учащихся в соответствии с новой структурой школы и профтехучилищ. Рассмотрены основные факторы повлиявшие на уровень усвоения учебного материала учащимися и их воспитания. Раскрыто влияние внедрения нового курса «Основы информатики и вычислительной техники» в учебный процесс школ и профтехучилищ на приобретение учащимися навыков пользования компьютерной техникой. Исследовано значение трудового воспитания и обучения учащихся в дальнейшей профессиональной ориентации и деятельности.

Ключевые слова: реформа, общеобразовательная школа, среднее профессионально-техническое училище, руководитель образовательного учреждения, качество образования, трудовое обучение и воспитание, материально-техническое обеспечение.

The article outlines the reasons for reforming the secondary and vocational schools and considers the process of implementing its main tasks by the heads of educational institutions. The influence of logistics on the level of implementation of reform is described. The educational tasks of pupils according to the new structure of school and vocational school are analyzed. The main factors that influenced the level of mastering the educational material and their upbringing were considered. The importance of introducing a new course "Fundamentals of Informatics and Computer Science" into the educational process of schools and vocational schools in the acquisition of computer skills by students is considered. The importance of labor education and training in the further professional orientation and activity of pupils of general education and vocational schools is researched. The purpose of the paper is to study the importance of the head of the educational institution in the implementation of educational reform goals in the second half of the 80's of the twentieth century. The relevance of the study is that the educational system plays an important role in the social progress of each country. Indeed, the level of education depends on the quality of labor resources that have a significant impact on the economy of society. One of the main conditions for the effectiveness of the educational system is its timely response to the changing needs of society. That is, the reform of the educational system is an important element of its effectiveness. Today, the Ukrainian state is actively reforming its educational system. For the implementation of effective transformations in the field of education at the present stage, one must take into account the experience of past years. The results of the research can be used in the educational process of higher educational institutions during the teaching of the course "History of education management".

Key words: reform, general secondary school, secondary vocational school, head of educational institution, quality of education, labor education and upbringing, material and technical support.

УДК 37(477.87) «1920/1930»: 37(09)(4)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-23-27

Кухта Марія Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ІДЕЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКАРПАТТЯ 20 – 30-Х РОКІВ ХХ СТ.

В статті здійснено ретроспективний аналіз розвитку освіти Закарпаття в 20 –30-і рр. ХХ ст., коли регіон входив до складу Чехословацької республіки відповідно до Сен-Жерменської мирної угоди. Досліджено освітнє середовище краю з позиції впровадження педагогічного досвіду історичних земель Чехословаччини, а отже, Східної Європи загалом. Основна увага зосереджена на труднощах становлення тогочасної національної української школи в умовах «чужої держави», поліетнічному розмаїтті населення та полярних політичних уподобань педагогічної спільноти краю. Виокремлено низку ідей європейського педагогічного досвіду організації навчально-виховного процесу школи, діяльності учительських семінарій, кадрового забезпечення і професійної підготовки вчителя, які зберігають фахову цінність до нашого часу й гідні для впровадження в сучасне освітнє середовище в контексті реформування «Нової української школи».

Ключові слова: освітнє середовище Закарпаття 20–30-х рр. ХХ ст., становлення української національної школи, поліетнічний регіон, чехословацький уряд, європейський педагогічний досвід.

Постановка проблеми. Реформування освітньої галузі України вимагає об'єктивного вивчення й критичного аналізу педагогічних ідей у їх історичному розвитку. Актуальним у даному контексті видається діяльність освітніх закладів Закарпаття 20–30-х років ХХ ст., яке в цей період розвивалося в складі Чехословаччини, а отже, педагогічний процес вибудовувався як на традиціях історичних земель держави, так і всієї Східної Європи. Адже освітою регіону безпосередньо видав Празький уряд через Ужгородський шкільний реферат. В урядових циркулярах, розпорядженнях, програмних документах навчальних закладів означеної доби, що збереглися в архівах Закарпаття, відображений європейський досвід організації освітнього середовища. Важливим джерелом збереження прогресивних педагогічних ідей слугує преса досліджуваного періоду, оскільки цей регіон ані до, ані після

вказаних хронологічних меж не мав такого значного розмаїття періодичних видань, з-поміж яких чимала кількість педагогічних газет і журналів.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Геополітичне розташування Закарпаття і суспільний розвиток у складі різних європейських держав упродовж тривалого історичного періоду збагатили освітній процес регіону прогресивними педагогічними ідеями. Особливо цікавим для наукових досліджень є міжвоєнний період, різні аспекти розвитку якого розкриті в працях цілої низки вчених: узагальнена характеристика розвитку шкільництва (В.Гомоннай, А.Ігнат); освітньо-шкільна політика чехословацького уряду і розвиток передової педагогічної думки (М.Болдижар, М.Вегеш, І.Гранчак, П.Магочі, М.Мушинка, П.Стерчо, А.Штефан); діяльність професійних учительських об'єднань (Д. Герцюк,